

Libri recepti

L. VAN DE MEERENDONK, *Het klooster op de Eikendonk te Den Dungen (Bijdragen tot de geschiedenis van het zuiden van Nederland, II)*. In-8°, XVI-192 blz. geïll. Tilburg, Stichting Brabants Historisch Contact, 1964.

De auteur van bovengenoemde klooster-monografie, thans geschiedenisleraar aan het Gymnasium « Bernrode » te Heeswijk en Bosschenaar van geboorte, heeft zich tijdens zijn opleiding gezet tot de studie van de kapittels en kloosters in het bisdom Den Bosch tegen de tijd van hun opheffing in de 17^e eeuw. Alvorens deze meer algemene studie verschijnt, geeft hij ons nu op voorhand de historie van het Bossche buitenklooster, waarvoor hij zich reeds als jongen bijzonder interesseerde.

Het klooster op de Eikendonk, zo genoemd naar een natuurlijke hoogte in de polder, thans onder de gemeente Den Dungen en ongeveer 2 km. ten zuidoosten van 's-Hertogenbosch gelegen, is tweeledig. In eerste instantie, van 1467-1472 werd het klooster, dat destijds tot de vrijdom van 's-Hertogenbosch behoorde, bewoond door karthuizers, die eerder onder Sint Oedenrode gevestigd waren, daarna het Domus Sanctae Sophiae te Vught betrokken en anderhalve eeuw later naar Antwerpen uitweken.

Het door de karthuizers verlaten convent kreeg een nieuwe bestemming, toen een priester uit het bisdom Luik, Henricus Henrici Aleytsoen genaamd, een stichting deed, krachtens welke 12 zusters van het franciscaans tertiariissenklooster van Sint-Agnetendal te Dommelen naar Den Dungen verhuisden en daar een slotklooster vormden. In de stichtingsbrief van 26 mei 1475 kreeg het nieuwe grauwezusterklooster de naam Sint-Barbaradal. De levenswijze van Sint-Barbaradal te Den Dungen en van Sint-Agnetendal te Dommelen was tamelijk strak gekopieerd op die van het tertiariissen-convent te Peer. In de begintijd kwam Sint-Barbaradal onder de jurisdictie van het Kapittel van Zepperen bij Sint-Truiden, evenals het Kapittel van Utrecht een machtige groepering van kloosterlijke tertiariissen. Korte tijd kregen de Minderbroeders-Observanten zeggingschap over Sint-Barbaradal en daarna kwam het onder de leiding van de bisschoppen van 's-Hertogenbosch.

Het klooster, dat in de begintijd ongeveer 50 leden telde, beleefde in de eerste halve eeuw van zijn bestaan een vrij behoorlijke bloei. Na het eerste kwart der 16^e eeuw gaat het delen in

het verval en de malaise van vele andere kloosters. De beeldenstorm trof het klooster ; wanneer benden het platteland afstroopten of meer regelmatige troepen een aanslag ondernamen tegen de « onneembare veste » 's-Hertogenbosch, liep het klooster steeds groot gevaar. Toch bleven de zusters van Sint-Barbaradal nog wel tot 1581 op de Eikendonk wonen, hoewel de bewoners van alle buitenkloosters reeds lang binnen de stad gevlucht waren. In 1598 beraamde men nog een terugkeer naar de polder. De enkele overgebleven zusters leidden in de stad een tamelijk doelloos bestaan. De val der stad in 1629 betekent definitief het einde, de laatste paar kloosterlingen sterven kort na 1650.

De studie van L. van de Meerendonk, die voornamelijk steunt op stukken uit het bisschoppelijk en het stadsarchief van 's-Hertogenbosch en naast belangrijke gedrukte bronnen ook de jongste literatuur benutte, is goed van opzet en uitwerking. Ze bevat in 24 bijlagen goeddeels de gebruikte, nog niet gepubliceerde bronnen, plus een deugdelijk register met slechts enkele onbeduidende verschrijvingen.

Alph. W. VAN DEN HURK, O. Praem.

J.-A. DUGAUQUIER, *Pierre le Chantre. Summa de Sacramentis et Animae Consiliis*. III, 2 a : *Liber Casuum Conscientiae*. (441 pp.) (Analecta Mediaevalia Namurcensia. 16). Ed. : Nauwelaerts, Louvain.

Plusieurs volumes furent édités auparavant dans cette collection consacrée à la *Summa de Sacramentis* de Pierre le Chantre. Nos *Analecta Praem.* ont publié des comptes rendus de plusieurs de ces volumes (Cfr. *Analecta Praem.*, XXXII, 1956, p. 173 ; XXXIX, 1963, p. 180 s.). Le volume que nous présentons maintenant contient l'édition du texte du livre annoncé dans le titre de l'ouvrage. Cette édition est faite soigneusement selon les principes énoncés dans les Prolegomena, édités auparavant en volume séparé (1961). Comme le titre de l'ouvrage édité le dit, il s'agit ici d'un manuel de casuistique, mais de casuistique fondée sur des principes de théologie, de droit ecclésiastique et de saine prudence. — Dans les cas proposés et jugés, on en trouve de savoureux ; il suffira de citer le cas traité (p. 241) : « licet peccatum sit mortale caudare vestes et imitari formam diaboli, tamen quia occultum est crimen, et dicitur non esse crimen, sed vanitas quaedam, non arcentur tales caudati ab eucharistia, quia multitudo est in culpa. Si quis tamen nobilis caudaret vestes suas ut conformaretur sociis suis ne scandalizaret eos, et doleret de eo quod oporteret eum sic facere, credo quod non peccaret in caudando ». — Des textes plus ou moins ambigus de l'Écriture Sainte sont expliqués (par exemple, p. 260 s.). — On y parle du sacrement des malades, qu'on nomme (pp. 303 s.) : extrema unctio ; et sacramentum unctionis (p. 305). — Les *Analecta Mediaevalia Namurcensia* font bonne besogne en mettant à la dis-